

Forutsetninger for at små kommuner kan jobbe godt med samfunnsplanlegging

Anne Irene Myhr, 30. mars 2022

Samfunnsplanlegging i distriktskommuner

Eksempler til inspirasjon

Ragnhild Godal, Mona Ward Handeland, Anne Irene Myhr

Rapport

April 2021

Distriktskommune 3.0

Bedre samfunnsutvikling gjennom forenkling
av kommuneplanleggingen i de minste kommunene

Jostein Brobakk
Mads Dahl Gjefsen
Arild Gjertsen

NORCE Norwegian Research Centre AS
www.norceresearch.no

Arealstrategi i småkommuner

Bro mellom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel?

Forfattere:

Elisabeth Angell, NORCE Samfunn; Hans Olav Bråttå, Høgskolen Innlandet – Østlandsforskning;
Nils Aarsæther, Aarsæther FoU

Rapport 9-2021, NORCE samfunn

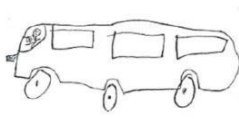

Veiledningspiloten

– et samarbeid med 3 fylkeskommuner og 14 distriktskommuner

Samfunnsplanlegging i distriktskommuner

Eksempler til inspirasjon

Ragnhild Godal, Mona Ward Handeland, Anne Irene Myhr

Rapport

April 2021

Kommuner og innbyggertall:

Seljord kommune,	2.882
Nome kommune,	6.516
Lebesby kommune,	1.239
Gjesdal kommune,	12.130
Steigen kommune,	2.588
Rødøy kommune,	1.156
Træna kommune,	437

Innbyggere pr 4. kvartal 2022, SSB

Gode råd til kommunene

1. Velg en dedikert **kommuneplanlegger/prosessleder** for hele prosessen
2. Gi kommuneplanleggeren/prosesslederen handlingsrom til å lage en god prosess
3. Lag en oversikt med aktører og interesser som kan bidra i medvirkningen
4. Sørg for god og bred innbyggermedvirkning som gir **ekstra utviklingskapasitet**
5. Skaff deg **kunnskapsgrunnlag** fra innbyggerne, administrasjon og regionale utviklingsaktører
6. Få ordfører og kommunestyret til å ta **eierskap** fra starten i prosessen og følge den tett hele veien
7. Rydde og **forenkle plansystemet**
8. Benytt planprosessen til organisasjonsutvikling hvor organisasjonskulturen utfordres

Erfaringsbasert kunnskap

«Å utarbeide en kommuneplan er som å sitte på en fjelltopp å se ut over landskapet, de fleste befinner seg i bunnen av fjelltoppen og opptatt av detaljene».

Bilde: Peakbook

Erfaring fra Lebesby – utviklingsleder Hege Johansen

Jeg visste fra andre kommuner at én årsak til at slike prosesser drar ut i tid, er at politikerne gjerne lanserer nye idéer eller retninger seint i prosessen. Derfor var jeg veldig opptatt av å holde disiplin gjennom prosessen – både for min egen del og for politikerne ved å involvere dem helt fra start og få dem med i arbeidet med å definere satsingsområdene.

Distriktsenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

De folkevalgte må «eie» planen

Bjørg Tveito Lundefaret, Nome

Frode Fjeldsbø, Gjesdal

- Plan var tema på alle formannskapsmøter, og vi har fått bedre planpolitikere
- Som ordfører er jeg opptatt av at kommunestyret ser nytten av å ha et overordnet styringsverktøy som samfunnsdelen er
- Det er ekstremt viktig at politikerne tar rollen i planarbeidet. De må være bevisst på at det de har gått til valg på skal innfris. Vi har dyttet politikerne inn i arbeidet

Fem resultat av innbyggerinvolvering

Kunnskap og
treffsikre
beslutninger

Politisk
rekruttering

Lettere
iverksetting av
politiske vedtak

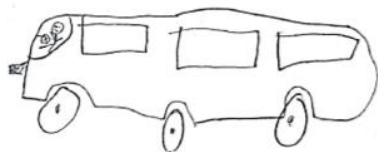
Tilhørighet,
identitet og
fellesskap

Medansvar,
mobilisering og
frivillighet

Framtida til kommunen er framtida di!

Nome – nært og godt! Kommuneplanens samfunnsdel 2019-2030

1. Nært og godt å bo

Nome skal ha gode boliger i nærheten av viktige tilbud

Slik vil vi ha det!	Dette skal vi gjøre:	Konsekvenser for areal	Konsekvenser for økonomi
2. Nome kommune skal være en aktiv bokommune. Kommunen skal øke antallet livsløpstilpassede sentrumsnære leiligheter, bofellesskap og andre småhus med minst 50 boliger i Lunde og minst 50 i Ulefoss.	Kommunen skal legge til rette for kjøp av aktuelle tomtearealer og riveklare bygg innenfor en omkrets av 1 km til sentrumsavgrensningen, med formål om å investere i og selge miljøvennlige og formålstjenlige boliger, samarbeid med private. Kommunen skal følge opp behov for helse og omsorgsboliger ved tett samarbeid internt mellom SU-etat/teknisk avd og HO-etat. Kommunale tomter som har stått usolgt i mer enn 5 år skal oppgraderes med tiltak som gjør dem mer attraktive for markedet.	Sentrumsnære boliger er boliger som ligger innenfor en radius av 1 km til sentrumsavgrensningen. Sentrum skal være kompakt og dekke områdene der det er naturlig og ønskelig å etablere og drive detaljhandel. Minimum 70% av nye boliger skal ligge innenfor tettstedsavgrensningene. I sentrum skal det være mulig å bygge inntil 3 etasjer. Det gis ingen dispensasjon fra kommuneplanen innenfor 12 måneder etter vedtak.	Egenkapital til oppstart av utbyggingsprosjekt som oppfyller disse kravene. Søke Husbanken for fullfinansiering. Overskudd fra salg av boliger og kommunale tomter skal benyttes til videre utvikling av boligprosjekter.
3. Flere skal vite at det er godt å bo i Nome.	Nome har gode bosteder og sterke bygdesamfunn. Kommunikasjon ut mot eksisterende og potensielle nye innbyggere skal fokusere på bokvaliteter.		Årlig tilskudd til Tilflyttingsforumet for tiltak som styrker Nomes omdømme som bosted basert på «Nome – nært og godt».

BUDSJETT 2021

ØKONOMIPLAN
2021 - 2024

Kommunedirektørens tekstdel 10.11.2020

Nært og godt – og godt nok

Kommuneplanens samfunnsdel – Nome; nært og godt – ble vedtatt i 2019. Den legger føringer for utvikling av både lokalsamfunnet og tjenestetilbudet.

Samfunnsdelen er ambisiøs, men samtidig ærlig på de utfordringene kommunen står overfor.

Dette handlingsprogrammet følger opp og konkretiserer de strategiene som er lagt i kommuneplanens samfunnsdel innenfor de økonomiske rammene vi ser for oss.

Rune Engehult, kommunedirektør

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL 2020-2032

**RØDØY
KOMMUNE**
VEDTATT
K-SAK 095/2019

Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

GOD HELSE OG OMSORG GJENNOM HELE LIVET

Helse, levekår og livsstil henger tett sammen, og kommunen og innbyggerne må jobbe forebyggende sammen for at hver enkelt skal ha så gode forutsetninger for god helse som mulig.

Vi skal jobbe kontinuerlig og framtidsrettet for at de som ønsker det skal få bo hjemme så lenge som mulig, og vi skal tilby gode tjenester for de som ikke lenger kan det.

Trivsel, forebygging, og sosiale og miljømessige forhold er alle viktige for folkehelsen. Hver enkelt har selvstendig ansvar for egen helse, men helhetlig planlegging og koordinering vil gjøre det lettere å gjøre de gode valgene.

Dette skal vi oppnå

Ha helsefremmende og forebyggende aktiviteter

Ingen skal oppleve utenforskap

Flest mulig skal kunne bo hjemme hele livet

Vi skal tilby trygge og tilgjengelige tjenester gjennom livsløpet

Vi skal være en attraktiv kompetansearbeidsplass

Vi skal være en foregangs-kommune innen samskaping i helsesektoren

Dette gjør vi for å få det til

- Jobber med folkehelsearbeid
- Tilrettelegger for et variert kultur, idretts- og friluftsliv
- Bekjemper ensomhet
- Tilbyr åpen dør i skolen
- Ungdata-undersøkelsene følges opp med tiltak og undervisning
- Har temadager om psykisk helse på skolene
- Er en AKAN-kommune

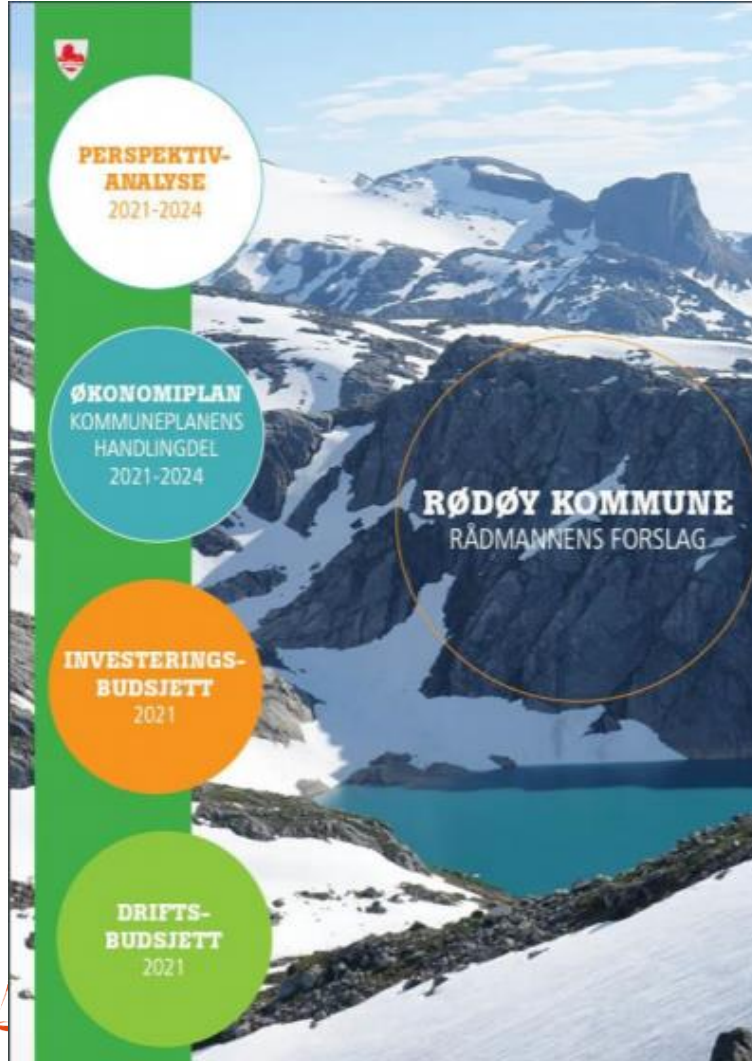
- Møter alle på en måte som fremmer likeverd og medbestemmelse
- Bidrar til mestring i møte med helse- og livsutfordringer
- Dagtilbud til mennesker som har falt utenfor arbeidslivet
- Har et demensvennlig samfunn som tar vare på og integrerer personer med demens i fellesskapet

- Har helsestasjon for eldre
- Gir flest mulig døgnkontinuerlige hjemmetjenester og gode responstjenester
- Bruker velferdsteknologi for å utvide tjenestetilbudet
- Har et demensteam
- Gir dagtilbud for demente

- Har et godt fastlege-, psykiatri- og rustilbud
- Har tilstrekkelig med plasser ved omsorgssentrene
- Tilbyr aktiviteter og gode opplevelser ved omsorgssentrene
- Oppfyller kriteriene for livsgledehem

- Har en heltidskultur
- Gir personalet relevant etter- og videreutdanningstilbud
- Samarbeider med videregående og høyere utdanning og deltar i forskning

- Bruker velferdsteknologi i samhandling med spesialisthelsetjenesten
- Bruker velferdsteknologi i avstandsoppfølging for kronikere
- Tar initiativ til nye arbeidsmåter og samarbeid med det frivillige

INNHALDSFORTEGNELSE

Rådmannens kommentar	4
Budsjettprosessen – dokumentene	9
Kommuneplanens samfunnsdel	10
Handlingsdelen – indikatorer og måltall	10
Føringer for budsjett og økonomiplan	11
Kommunal økonomisk bærekraft (KØB)	12

Distriktsenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL 2020-2032

**RØDØY
KOMMUNE**

VEDTATT
K-SAK 095/2019

AREALSTRATEGIER REALISERE FORDELENE VED GOD PLASS

Rødøy kommune har stort areal og ikke et tydelig kommunesentrum. Vi har en sterkt desentralisert struktur, og ønsker at det skal være mulig å opprettholde strukturen også i framtiden.

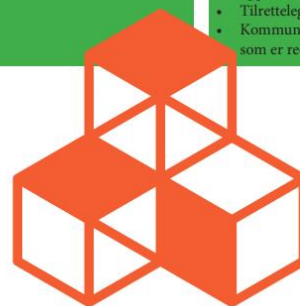
Der kommunen tilrettelegger for boligfelt skal området være tilgjengelig for alle brukergrupper, og det skal være enkelt å komme seg til kommunale tjenester. Mange ønsker å bo utenfor boligfelt, og fokuset vårt skal derfor være fleksibilitet for at folk skal få møtt behovene sine.

God infrastruktur er viktig for bolyst og for næringslivet. Forutsigbar og pålitelig transport av varer og høyhastighets internett er forutsetninger for et moderne samfunn. Primærnæringene er viktige for kommunen og vi vil jobbe for å sikre at de opprettholdes og utvikles. Presset på næring-

stomer og arealer er uforutsigbart, og forskjellige områder av kommunen egner seg for forskjellige bedrifter. Vi vil derfor også på næringsområdet ha fokus på fleksibilitet for å kunne realisere fordelene vi har. Mål og strategier i denne planen er førende for arealplanarbeidet.

Fokusområde

Boligutvikling	• Kommunale boligfelt planlegges nær kommunale tjenester • Planlegger for naturskjønne og romslige boområder • Oppmunttrer til privat boligbygging gjennom å avstå fra å etablere nye kommunale boliger utover de som allerede er prosjektert
Næringsutvikling	• Har en arealplan som tilrettelegger for næringsutvikling basert på næringenes behov • Opprettholder driveplikten i jordbruket • Verner matjord og fokuserer på å sikre viktige områder for jord, beite, og skogbruk
Infrastruktur	• Jobber for at alle kretser får tilgang til høyhastighets internett • Jobber for bedre kommunikasjonsmuligheter • For å få økt frekvens på båt og fergeavganger • For å nå et større bo- og arbeidsmarked lokalt og regionalt • For økt beredskap og adgang til markedet • For bedre trafikkknutepunkter – særlig der vei møter hav • Sikrer tilgang til de naturgitte mulighetene for lek, aktivitet, og opphold • Tilrettelegger for universell tilgjengelighet • Kommunen skal ha oversikt over hvilke områder og infrastruktur som er reelt skredutsatt/flomutsatt

Ufordringsbildet

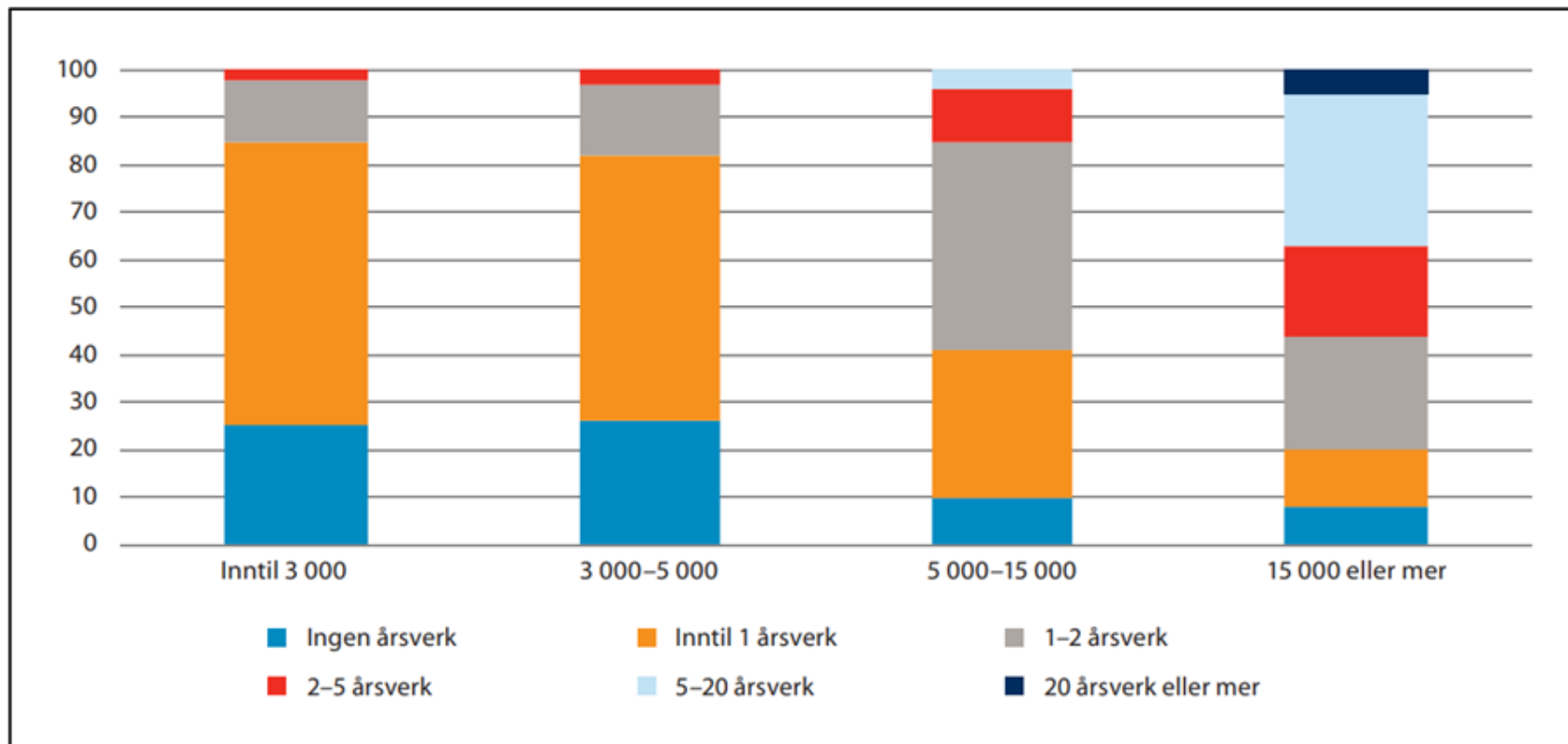
Kapasitet og kompetanse

- 34 av 36 sier at lav kapasitet gjør planarbeidet krevende
- 24 av 36 sier at lav kompetanse gjør arbeidet krevende
- 32 av 36 sier at det er vanskelig å oppfylle statlige krav

Kilde: Brobakk, Gjefsen
og Gjertsen (2022)

Foto: Mandal kommune

Kjelde:
NOU
2020:15.

Figur 3.3 Antall årsverk til samfunnsplanlegging i kommunen, fordelt etter kommunestørrelse (2016). Andel kommuner i prosent

Distriktskommune 3.0

Bedre samfunnsutvikling gjennom forenkling
av kommuneplanleggingen i de minste kommunene

Jostein Brobakk
Mads Dahl Gjefsen
Arild Gjertsen

Kategorier som bygger på og er avhengige av hverandre

Brobakk, Gjefsen og
Gjertsen (2022)

- Fravær av planer
- For lite konkrete
- Usikkerhet om oppfølging av bærekraftsmålene

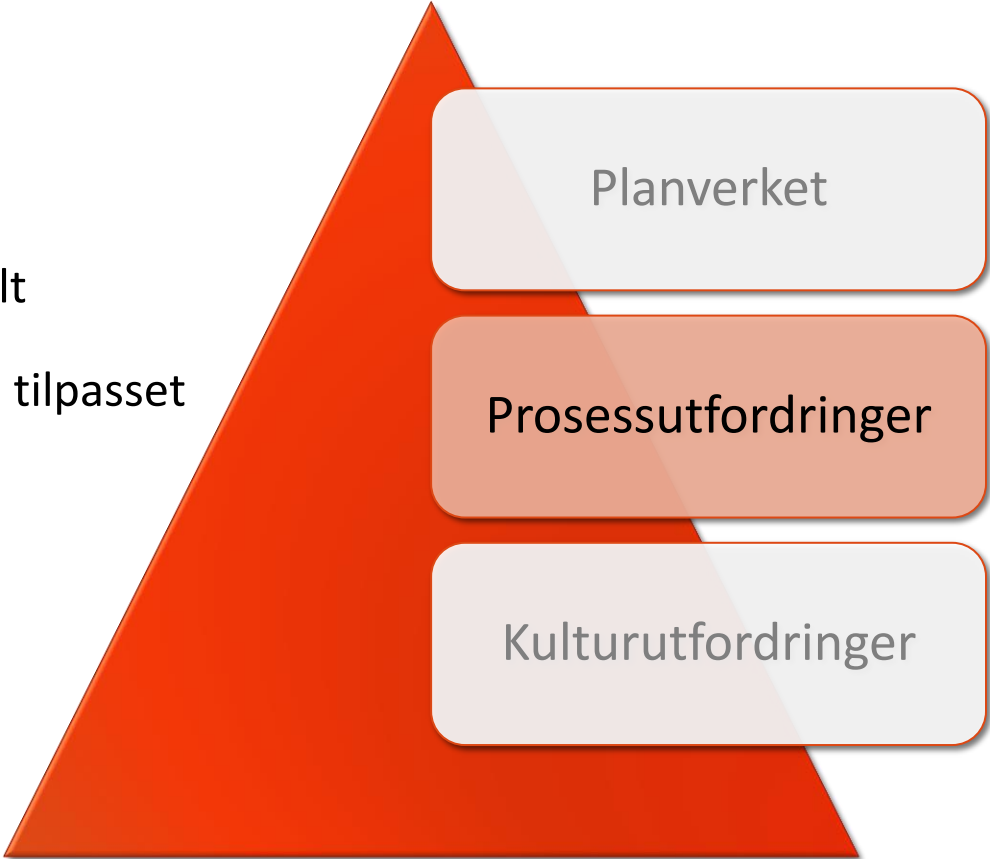

Planverket

- Forenkle og redusere antall delplaner
- Realisme i mål og omfang
- Prioritere
- Koble satsingsområder til ressurser og areal
- Henger også sammen med årshjul, budsjettarbeid.

- Sumvirkninger av krav
- Lite kunnskap om handlingsrom lokalt
- Plankrav oppleves som rigide og ikke tilpasset små distriktskommuner
- (U)hensiktsmessige nettverk
- Lite kontakt med fylkeskommune

Planverket

Prosessutfordringer

Kulturutfordringer

Prosesstiltak

- Kommunesamarbeid formelt og uformelt
- “Smartere” bruk av interne ressurser
- Trainee?
- Tidlig dialog

Tydal kommune

- Rolleforståelse og prioriteringer
- Bevisstgjøring om at det er politikernes plan
- Anerkjenne plan og planstrategi som investering i god styring
- Plankunnskap

Tiltak for plankultur

- Bevisstgjøringstiltak
- Arbeidet med planstrategi
- Folkevalgtopplæring må kontinuerlig prioriteres
- Systematikk for oppfølging

Foto: Øyvind A Olsen

Tiltak regionalt og nasjonalt

- Oftere kontakt mellom kommune og fylke
- Økt kunnskap i kommunene om hvilken kompetanse som finnes hos andre
- Nettverk mellom (små)kommuner med liknende utfordringsbilde
- Alternativer til eller utvikle **Planforum**
- Helhetlig og ikke sektorvis tilbakemelding
- Sterkere vekt på å la forslag til løsninger følge merknader
- Veiledning på plankultur
- Folkevalgtopplæring
- Etterutdanning
- Differensiering på form og innhold i veiledning og retningslinjer

Hva nå?

Fra regjeringsplattformen, side 36:

Evaluere de statlige planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, og sikre at det legges til rette for vekst og utvikling i områder med svak eller negativ befolkningsutvikling.....alle kommuner skal ha mulighet til å utvikle små og store lokalsamfunn

Forenkle plan- og bygningsloven slik at planprosessene går raskere.....

Les mer her:

Distriktssenteret arbeider for å gjøre det attraktivt å bu og jobbe i distrikta. Vi tilbyr kommunane gratis fagleg hjelp og kompetanse, og byggjer på erfaringar og forskning på lokal utvikling.

Fagområder

Korleis kan kommunen arbeide for å bli meir attraktiv for fastbuande, besøkande og næringsliv?

[Bolig og bomiljø](#)[Kommune og butikk](#)[Samfunnsplanlegging](#)[Bærekraftig utvikling](#)[Næringsutvikling](#)[Stedsutvikling](#)[Inkludering](#)[Omdømme](#)[Tilflytting](#)[Medvirkning og involvering](#)[Regionalt samarbeid](#)[Ung i Distrikts-Norge](#)

Metoder og verktøy

Praktiske tips og verktøy til lokal samfunnsutvikling

[Digitale innbygger- og næringsundersøkelser](#)[Prosessplan](#)[Prosessledelse og prosessplanlegging](#)[Personas](#)[SWOT-analyse](#)